

**ДОКТОР ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ – ЗНАМЕНИТИ ЛЕКАР
ДЕВЕТНАЕСТОГ ВЕКА
DR. ILIJA OGNJANOVIĆ – FAMOUS DOCTOR
OF THE 19th CENTURY**

Радмила Гудовић, Биљана Срдић, Синиша Бабовић
Медицински факултет Нови Сад, Завод за анатомију

Сажетак

Илија Огњановић је рођен 30. априла (12. маја) 1845. године у Новом Саду.

Потиче из веома старе новосадске ратарске породице. Основну школу је похађао у Сремској Каменици и Новом Саду. После завршене основне школе уписује се у немачку граничарску грађанску школу у Петроварадину. Нижу гимназију похађа у Новом Саду, а вишу у Сремским Карловцима, Печују и Будимпешти, где је и матурирао. Школске 1866/67. године уписао је медицину у Будимпешти. Студије медицине је завршио 1872. године у Бечу, а затим и специјализацију из хирургије, 1873. године. Исте године вратио се у Нови Сад и започео лекарску праксу; истовремено је био лични лекар Марије Трандафил.

Од 1785. године па све до преране смрти радио је као срески физик слободног краљевског града Новог Сада, а од 1888. године, захваљујући завршеној специјализацији из хирургије, био је и управник Порођајног одељења новосадске болнице.

Илија Огњановић је био свестран човек. Веома рано је почео да се бави поезијом и уредништвом. По угледу на Змаја и Рајковића у својој шеснаестој години издавао је и уређивао рукописни лист *Зоља*, а годину дана касније и *Бачки венац*. Поред бројних написа у стиху и прози које је објављивао у тадашњим водећим часописима, писао је и медицинско-поучне чланке. Најзначајнији од њих су *О дифтеричној вратобољи* и *Како се ваља лечити од колере*. Суочен са бројним проблемима при издавању посмртница, због велике шароликости медицинске номенклатуре, Илија Огњановић 1894. године издаје књигу *Имена болести што смрт могу да нанесу*. У овој књизи, све тада познате болести и узроке смрти преводи са латинског језика на српски, мађарски и немачки.

Захваљујући својој преданој активности као лекара и књижевника добио је бројна признања. За живота је био члан Књижевног одељења Матице српске, члан Епархијске управе бачке, дописни члан Српског ученог друштва од 1883. године, а од 1892. године почасни члан Српске краљевске академије наука и уметности.

Живот Илије Огњановића није био лак. Веома рано је остао сироче и током свог школовања био је зависан од издашности богатих људи и институција, а понекад и од сопственог рада. Низ година је патио од срчане слабости, а последње три године живота боловао је од шећерне болести, у то време неизлечиве болести. По препоруци лекара, у лето 1900. године са породицом одлази у аустријско купатило Добелбад на лечење. Уместо очекиваног побољшања, његово здравствено стање се погоршава и он одлучује да се врати у Нови Сад. При повратку, његово здравствено стање се још више погоршава и породица га смешта у санаторијум др Јендрашека у Будиму. Умро је следећег дана, 8. (21.) августа у 55. години живота. Пренет је у Нови Сад. Опело је одржано у српској Православној саборној цркви 10. (23.) августа 1900. године. Истога дана је и сахрањен на Алмашком гробљу у Новом Саду.

Кључне речи: Илија Огњановић, лекар, књижевник

Summary

Ilija Ognjanović was born on April 30 (May 12), 1845 in Novi Sad. He originated from the very old family of farmers from Novi Sad. He attended primary school in Sremska Kamenica and Novi Sad. After finishing primary school he enrolled the German Civil Engineering School in Petrovaradin. He finished lower high school in Novi Sad; senior high school he attended in Sremski Karlovci, Pécs and Budapest, where it graduated. In the school year 1866-67 he enrolled Faculty of Medicine in Budapest. He graduated in 1872 in Vienna, and became surgery specialist in 1873. Afterwards he returned to Novi Sad and started with medical practice; he was also the personal doctor of Marija Trandafil. Starting from 1785 he got the title of the Free Royal City's county physicus. From the year 1888 he worked as the head of the Department of Obstetrics at the Hospital of Novi Sad. Ilija Ognjanović was truly versatile man. He started writing poetry and doing work as an editor from a very young age. Under the influence of Zmaj and Rajković, he edited and published the student newspapers: „Zolja“, when he was 16 years old, and „Đački venac“, a year later. Besides poetry and prose, he wrote much on medical subjects. The most important medical articles were „On diphtheric sore throat“ and „How to treat collera“. As he faced many problems in issuing death certificates due to diversity of medical nomenclature, in the year 1894 Ilija Ognjanović published the book „Names of deadly diseases“. This book contained record

of all deadly diseases of that time with translations from Latin into Serbian, Hungarian and German languages. Thanks to his devotion to his work he got many recognitions from both, medical doctors and writers. Ilija Ognjanović was a member of the Department of Literature of Matica srpska, a member of Administration of Serbian Ortodox Diocese of Bačka, corresponding member of the Serbian Learned Society (from 1883), and a honorary Member of Serbian Royal Academy of Sciences and Arts (from 1892). His life was not easy – he became orphan as a very young boy and faced many difficulties during the school time, often depending upon rich people, institutions and his own work. He suffered from the weakness of the heart for years; last years of his life he suffered from diabetes which was uncurable in that time. As recommended by his doctor, in the summer of 1900 he travelled with his family to Dobbelbad to the spa treatment. On the contrary, his condition was deteriorated and he returned to Novi Sad. As his condition hadn't improved, his family put him in the Dr. Jandrašek's Sanatorium in Budim. He past away next day, on August 8 (August 21), at the age of 55. His body was transferred to Novi Sad. Requiem was hold in the Serbian Ortodox Cathedral Church on August 10 (August 23), 1900. He was buried the same day in the Almaška cemetery in Novi Sad.

Key words: Ilija Ognjanović; Medical doctor; Writer

Увод

Илија Огњановић потиче из једне од настаријих новосадских породица [1,2,3,4]. Његов предак Петар Кртомеса, или Кртомесић, доселио се 1716. године у Петроварадински Шанац из данашњих Сремских Карловаца. Пуних тридесет година радио је као граничар, а 11. августа 1746. године изразио је жељу да остане у Шанцу као коморски поданик. Сви подаци указују да је тај исти Петар 1746. године забележен у тадашњим архивама под презименом Огњановић. Петар је имао два сина: Филипа, из првог брака, и Мојсила, из другог брака. Прва жена Петрова била је сиромашна, те је Петар док је био браку са њом радио као слуга код Андрије Новалића. Друга жена Петрова била је богата, што му је могућило да купи кућу, виноград, коња и неколико волова. Под изговором да га је Филип напустио, Петар је сву своју покретну и непокретну имовину оставио сину из другог брака, Мојсилу. Филип је због убиства неког човека био у затвору и његова даља судбина није нигде забележена.

Мојсило је у браку са Јеком имао троје деце: Андреју, Давида и Марту. Марта се удала за чизмара Теодора Лубурића из Футога и том приликом је добила пристојан мираз. Од Мојсила и Јеке Давид добија на поклон кућу, покућство, земљу и све што му је потребно да је обрађује. Најстарији син Андреј, добија највише од својих родитеља јер их је хранио и неговао до краја живота, а затим их достојанствено сахранио.

Андреј је био дуговечан, поживео је 70 година и имао је Павела, Илију, Петра, Василија, Јулиану и Јелену. Павел је умро у 22. години живота. Јулиана је била удата за Јеврема Јевремовића из Сремске Каменице, а Јелена за Стевана Салаћанина. Јелена је умрла пре оца. Илија је 1830. године отворио крчму и имао је многобројно потомство: три сина, Јована, Георгија и Андрију, и три кћерке, Драгињу, Милицу и Христину. О судбини ове деце мало је познато. Једино се зна да је Илија Огњановић Абуказем одржавао везу са својим братом од стрица Јоцом–Јованом, који је имао две кћерке: Милицу и Даринку. Петар је био универзални наследник пошто је остао да живи са родитељима. Петар је својој браћи, Илији и Василију, исплатио наследство које је остало од оца: Илија је добио 100 форинти, а Василије 400 форинти.

Василије је био отац Илије Огњановића. Василије добија статус грађанина 1843. године. Према неким изворима, Василије је био ратар, а по другима, крчмар или трговчић, или и једно и друго, што у оно време није била реткост. У успоменама на свог оца Илија Огњановић наводи да је као дечак са слугом ишао на пијацу да набави све што им је било потребно за „бирџу“. Ово сећање Илије у складу је са пријавом коју је против Василија Огњановића 1852. године поднео жандарм надлежним службама због непоштовања прописа о радном времену крчме. Василије Огњановић је платио казну у износу од две форинте у корист градске болнице.

У браку са Варваром, Василије Огњановић је добио Стефана, Лазара, Еуфросину, Филипа и Илију. Илија је рођен 30. априла (12. маја) 1845. године у Новом Саду. Стефан, Лазар и Еуфросина су рано умрли, за њима и Варвара, 1859. године, а три године касније, 1862. године, и Василије. После Василијеве смрти остали су седамнаестогодишњи син Филип и четрнаестогодишњи син Илија. Старији син Филип већ 1862. године подноси молбу магистрату да га прогласи пунолетним како би могао да настави послове свога оца и, на тај начин, омогућио школовање свог млађег брата Илије. Намесничко веће, којем је магистрат упутио молбу, прогласило је Филипа пунолетним, а за малолетног Илију именовало је за старатеља њиховог кума, Јована Филипа Костића [1].

Детињство и школовање Илије Огњановића

Основну школу Илија Огњановић је започео 1849. године у Сремској Каменици и завршио је у Новом Саду. После завршене основне школе, две године похађа немачку граничарску грађанску школу у Петроварадину, а затим се уписује у нижу гимназију у Новом Саду. По завршеној нижој гимназији, похађа више разреде гимназије, најпре у Сремским Карловцима, затим Печују и Будимпешти, где је и матурирао 1866. године. Студије медицине, као стипендиста Текелијанума, започиње школске 1866/67. године у Будимпешти, а наставља у Бечу, где је дипломирао

[1,4]. Диплома му је издата 22. априла 1872. године. Звање доктора хирургије стиче годину дана касније о чему сведочи диплома издата 16. јула 1873. године, после положеног строгог испита, о чему сведочи диплома коју је издао Медицински факултет Универзитета у Бечу. Дипломе се чувају у Збирци фармације Музеја града Новог Сада [5]. После завршене специјализације, 1873. године, враћа се у Нови Сад. По доласку у Нови Сад, 15. јуна 1873. Године, подноси молбу новосадском магистрату да му „... пошто је свршио лекарске науке у Бечу, допусти вршити лекарску праксу у Новоме Саду“. Такође, у молби је додао: „Прилажем овој молбеници моје лекарске дипломе и молим да се у идућој седници варошког представништва објаве“ [6]. На седници Магистрата која је одржана 11. септембра 1873. године донета је одлука о именовању др Илије Огњановића за вршиоца дужности варошког лекара на месец дана, од 12. септембра до 12. октобра 1873. године, због епидемије колере, која је у то време владала у Новом Саду. У одлуци се наводи да материјална надокнада за једномесечни рад лекара износи 50 форинти [7]. Од тада, па све до своје преране смрти, живео је и радио у свом родном граду. Једно време радио је и као приватни лекар у Новом Саду, али тачни подаци о томе где је започео своју каријеру нису нам били доступни [2,4].

Детињство и школовање Илије Огњановића је било тешко, поготово после смрти његових родитеља. У току школовања истицао се вредноћом и изузетно добрим успехом. После завршених нижих разреда гимназије у Новом Саду, Илија Огњановић се обратио молбом новосадском магистрату, у којој описује своје и братовљево веома скромно материјално стање, које му, поред свих жртава братовљевих, онемогућава даље школовање. Том приликом наглашава да не би могао завршити ни четири разреда да му школарина скоро за све то време није била опроштена. На основу овог дописа Илија је добио Сведоцбу о сиромашном стању и на основу ње је поднео молбу Црквеној општини у Новом Саду за добијање стипендије из задужбине Василија Михајловића, односно Стевана Николића. Поред стипендије Стевана Николића, Илијино школовање су новчано помагали Матица српска, Текелијанум и Марија Трандафил, а и бечки Универзитет који га је, због постигнутог успеха на студијама, ослобађао плаћања школарине [1]. Илија Огњановић никада није заборавио дела његових добротвора, као што и они нису заборавили њега. Тако је позната добротворка, Марија Трандафил, на 17. страни тестаментa из 1878. године наредила „...да се Дру Илији Огњановићу моме питомцу за указане услуге 2000 форинти, а после моје смрти у времену на шест месеци из заведенија као легат исплати“. У даљем тексту, на 18. страни наведеног документа, своје покућство, кућевни намештај и кућевно посуђе оставља Луки Јоцићу, Илији Огњановићу и Варвари Стефановић на равне делове. На истој страни наводи „...кућу моју у Новом Саду под поседничким бројем 1456 (бившу Гавре Котура) остављам моме питомцу Дру Илији Огњановићу са правом неограниченог располагања“ [8].

Професионална каријера

Од 1873. године Илија Огњановић почиње своју лекарску праксу као вршилац дужности градског лекара, а затим и као приватни лекар. Као лекар и као човек био је веома цењен у свом граду тако да је 1884. године именован за градског физикуса, нешто касније и за среског лекара и личног лекара познате новосадске добротворке Марије Трандафил [2,4]. Болничка задруга трговачке омладине у Новом Саду, основана је 1876. године, а 7. јануара 1877. године, на првој главној редовној скупштини, Илија Огњановић је био изгласан за њиховог лекара. Ову функцију је обављао пуних девет година, све до 1885. године када је, приликом избора, добио само 15 гласова, а његов противкандидат, др Александар Кода, 23. Разлог оваквог гласања није познат [9]. После смрти др Светозара Максимовића, 1888. године, захваљујући дипломи хирурга коју је стекао у Бечу, постављен је за управника Порођајног одељења новосадске болнице. Ову дужност је обављао до краја свог живота [2]. Поред рада са пацијентима, Илија Огњановић је налазио времена да, пишући стручне чланке и брошуре из области медицине, просвећује обичне људе. Тако је у издању Арсе Пајевића, 1876. године изашла књига малог формата *О дифтеричној вратобољи за српске матере*. Ова књижица имала је укупно 58 страна. Књига је била подељена у шест поглавља. У првом поглављу напомиње да се дифтерија не лечи бајањем и сличним стварима. У другом поглављу даје кратак преглед историје дифтерије од Хипократа па све до деветнаестог века. Описујући дифтерију напомиње да је она у то време била позната као мисирска (египатска) болест и да су је древни лекари лечили мисирском машћу, која се састојала од меда и плаветног камена. Ова маст је служила за мазање грла. Детаљан приказ клиничких манифестација са прогнозом болести описује у трећем поглављу. Четврто поглавље посвећено је узроку који изазива дифтерију, начину преношења, инкубацији, узрасту у ком најчешће оболевају деца, као и утицају климе, времена, земљишта и друштвених односа на њену појаву и развој. У наставку текста саветује не само шта да се уради да би се спречило њено ширење, него и како да се понаша уколико су се јавили први симптоми који би указивали на њу. У петом поглављу веома детаљно описује напор ондашњих лекара, како каже „*све самих славних професора и доктора*“, да савладају ову опаку болест. Не заборавља да напомене да се и Његова Светлост кнез Милан Обреновић, приликом боравка у Паризу, обратио тамошњим чувеним лекарима, са молбом да га обавесте о најефикаснијем начину лечења ове опаке болести. Такође наводи да је чувени париски лекар др Константин Пол, изванредни професор на Медицинском факултету у Паризу и болнички лекар, веома подробно одговорио кнезу Милану на постављено питање, те да је Кнез полазећи за Србију купио неколико кутија са прашком и капислама од кубеба и наредио др Владану Ђорђевићу и др Сави Петровићу да их примене код

деце оболеле од дифтерије и да га обавесте о делотворности лека. Значајну пажњу у овој брошури Илија Огњановић посвећује начину исхране оболелих и оних који су преболели ову опаку болест [10].

После неколико година, у издању књижара Луке Јоцића, Илија Огњановић 1884. године издаје брошуру *Како се ваља чувати и лечити од колере*. При писању ове брошуре наводи бројне књиге из којих је црпео најновије податке о начину настајања колере, превенције, лечења и прогнозе. Веома исцрпно наводи места у свету где се она појављује, каже да је изазива „биљчица која има изглед запете у књизи“. У овој брошури, да би охрабрио укућане који су у додиру са оболелим, наводи да излучевине нису одмах отровне, него тек за дан два уколико се правилно не поступи са њима. Веома исцрпно наводи начин ширења колере, описује како се треба понашати да би се колера избегла, и ту нарочито наглашава да је хигијена кућа, станова, спремања хране и уопште живота веома важна. У даљем тексту подучава људе која средства да користе за дезинфекцију и на који начин да ураде дезинфекцију куће, воде, посуђа, болесникових излучевина и постељине... И у овој брошури посебну пажњу посвећује исхрани оболелих, прездравелих, а и здравих особа [11].

Поред писања поменутих брошура у којима је дошла до изражаја сва његова интелектуална и научна способност да неугом народу на најједноставнији, а истовремено веома стручан и поучан начин, прикаже две опаке болести које су у то време харале међу људима, уочава још један недостатак у нашем народу. Наиме, у часопису Српске православне цркве *Српском Сиону* један српски свештеник указао је на проблеме приликом уписивања покојника у протоколе умрлих, када је у за то предвиђену рубрику требало написати име болести која је довела до смрти. Иако се тај свештеник потрудио да сам побележи неке болести, др Илија Огњановић је сматрао да је то, ипак, посао лекара, те је 1894. године у издању Српске манастирске штампарије издао књигу *Имена болести што смрт могу да нанесу – научни називи протумачени немачким, мађарским и српским језиком*. Ова књига је била нарочито намењена свештеницима. У првом делу књиге латински називи болести су поређани по абecedном реду са истовременим преводом на немачки, мађарски и српски. Затим следе немачко–латински и мађарско–латински преглед [11].

Доктор Илија Огњановић, поред праћења најновије медицинске литературе, похађа и разне курсеве, као што је курс о лечењу трахома који се 1890. године одржао у Суботици. О овоме сведочи допис Министарства унутрашњих послова, из 1890. године, Магистрату Новог Сада за надокнаду путних трошкова др Огњановићу ради путовања у Суботицу због похађања курса за лечење трахома [12].

Сви његови стручни чланци и брошуре указују на стално усавршавање и велико познавање најсавременијих достигнућа у медицини тога доба, на велико искуство, даровитост, поштваност и озбиљност у раду, добро познавање навика и културних обичаја Срба тога времена, као и

социјалног статуса већине Срба у Аустроугарској монархији. Све то није било непознато и широј јавности, тако да га је Српско лекарско друштво у Београду, имајући у виду целокупан његов допринос за бригу о здрављу људи тога доба, изабрало за дописног члана [2,13].

Књижевни рад

Поред медицине Илија Огњановић је имао још једну велику, можемо рећи, прву љубав, а то је књижевни и уређивачки рад [2,15,16,17,18,19]. Наиме, већ у раној младости, априла 1861. године, покреће сатирични часопис *Зоља*, који је руком писао. Био је његов уредник и један од његових оснивача. После престанка писања часописа *Зоља*, почетком октобра 1861. године уређује, руком писани лист *Ђачки венац*. За време школовања у Печују, 1863. године, у заједници са Иваном Рогулићем, Миливојем Топонарским и Младеном Мађаревићем основао је *Ђачко књижевно друштво*, чији је председник био све док се школовао у Печују. По завршетку седмог разреда гимназије прелази у Будимшешту где се као осмошколац упознаје са Јованом Јовановићем, будућим Змајем. Већ увелико познат у књижевним круговима, Илија Огњановић 1866. године, под утицајем Јована Јовановића, додаје свом имену и надимак Абуказем¹. У периоду од 1864–65. године објављује своје приповетке у *Даници* и *Змају*. Његов књижевни рад нису прекинуле ни студије медицине у Бечу. Редовно је сарађивао са часописима *Застава* и *Змај*. У овом периоду развило се искрено пријатељство и сарадња у издавању и уређивању тадашњих листова са Јованом Јовановићем, која је, барем, што се Огњановића тиче трајала до краја његовог живота. По повратку у Нови Сад, поред лекарске праксе, био је деветнаест година уредник *Јавора*, у којем је објављивао и своје приповетке. Поред *Јавора*, сарађује и са хумористичко–сатиричним листовима као што су *Змај*, *Жижа*, *Стармали*, *Застава* и *Браник*. Његов професионални успех у послу довео је до његовог избора за градског физика 1884. године, што је истовремено и довело до његовог „добровољног“ јавног одрицања од листа *Стармали*. Захваљујући дугогодишњем пријатељству са Јованом Јовановићем Змајем, Илија Огњановић је остао стални потајни сарадник овог листа. Поред сарадње, са бројним листовима који су у оно време излазили издао је *Гробове знаменитих Срба, што су им кости у Новом Саду покопане* (Нови Сад, 1890) [20], *Занимљиве приче и белешке из живота знаменитих Срба* (Загреб, 1900) и *Где је умро који од наших знаменитих покојника* (Јавор, 1892, 455). Поред Јована Стерије Поповића, Јована Јовановића Змаја, Љубомира Ненадовића, Стевана П. Бешевића, Божидача Кнежевића и Ђуре Јакшића, Илија Огњановић се највероватније може сматрати зачетником афористичке мисли у Србији [21]. Значај

¹ Поред надимка Абуказем, који је најчешће користио имао је и надимке Нов, Бука, Аб, О-ћ, -о-, Кртомесић, Мумаказем, Вук Незнаковић, И.О. др. И, др.О

Абуказема се огледа и у чињеници да је за време од деветнаест година, колико је био уредник *Јавора*, прикупио више од 400 сарадника, који су написали 1620 лирских и епских песама, 504 изворне или преведене приповетке, 209 поучних чланака, 94 животописа, 440 књижевних оцена и 700 различитих, нешто већих чланака. Његове приповетке, песме и чланци које је написао у том периоду нису убројани у поменути статистику [17]. Заједно са Светозаром Милетићем, Лазом Костићем и Јованом Јовановићем Змајем, пропратио је све појаве које су се дешавале у нашем народу, те је као и они представљао глас савести српског народа у Војводини. Његов предани и веома успешан рад на уређивању *Јавора* обезбедио му је трајно место у развоју српске литературе [15].

Доктор Илија Огњановић је у току свог живота водио обимну преписку са својим пријатељима, колегама и истомишљеницима, о чему сведочи и печат за восак који се налази у Музеју града Новог Сада, који му је припадао, а који је захваљујући великом колекционару др Јовану Милекићу, правнику из Суботице, сачуван до данашњег дана. Печат за восак, др Илије Огњановића, дуг је 8 цм и израђен је од метала, легуре црне боје. Печат је изливен заједно са дршком, чије су све четири стране, две уже и две шире украшене биљном орнаментиком, пластично изведеном. Глава печата је са доње стране овалног облика, са ивицом у облику цвета и има угравирану титулу и иницијале власника стилизованим латиничним словима (*Dr I.O.*). Гледано са спољне стране глава печата је испупчена и подељена је на десет испупчења које развајају плићи жлебови [22].

Поред бављења књижевним радом, који је на посредан начин утицао на развој српске културе и подизања свести српског народа, др Илија Огњановић се борио и против неписмености која, је у то време била честа појава. Тако је 1877. године, у својству председника Школског одбора Српске црквене општине у Новом Саду, предложио Магистрату да новчано казни и присили све родитеље, који из неоправданих разлога не шаљу децу у школу. У допису није назначено колико би форинти требало да износи казна, али је предложено да се новац уплати у корист школског фонда, другим речима за унапређење школства [23].

Захваљујући свом прегалачком раду и постигнутим успесима на подручју књижевности, Илија Огњановић Абуказем је од 1874. године био члан Књижевног одељења Матице српске, а потпредседник од 1891. до 1894. године [4,24]. Члан Књижевног одбора Матице српске био је у периоду од 1880. до 1887. године [4]. Дописни члан Српског ученог друштва постаје 12. фебруара 1882. године, а од 15. новембра 1892. године, и почасни члан Српске краљевске академије наука и уметности [25].

Приватни живот

Илија Огњановић се 1883. године оженио Даринком Лемајић, ћерком Јелене Лемајић рођене Бикар и фелдмаршала аустроугарске војске

Ђорђа племенитог Лемајића од Пасан Брда, пореклом из Голубинаца у Срему². У браку са Даринком Илија је имао троје деце: Георгија (Ђурицу), рођеног 1884. године, Добрилу, рођену 1888. године, и Жарка, рођеног 1889. године. Георгије (Ђурица) је преминуо 1886. године, у другој години живота. У време рођења првог сина, Илија Огњановић је становао у Новом Саду у кућишту, броју 865, који се налазио у Лебарском сокаку (данашња Милетићевој улици број 5) [26]. Касније се пресељава у Ђурчијску улицу број 15, данашња Пашићева [27]. Неколико година после рођења деце, од Новосађанина Шула купује пространу приземну кућу у Казанцијској улици (данашња Суботићева), број 9 [28]. У овој кући станује са породицом, али један њен део претвара у ординацију. Лекарска ординација му је била у властитој кући са уличне стране и имала је посебан улаз. Према сећањима Илијиног сина, Жарка ординација је „...јакo ударала на карбол“. У њој се налазио и мањи мермерни сто на којем је Илија држао малу ручну апотеку са инструментима, од којих је један део сачуван у Музеју града Новог Сада [28].

Син Жарко у свом рукопису „Успомене на мога пок. оца д-ра Илију Огњановића Абуказема, његов утицај на моје образовање, и моји аутобиографски подаци“, сећа се свога оца као човека пуног духа, ведрога и увек спремног на шалу. Шала је за Илију Огњановића била духовна потреба које се није одрицао чак ни за време великих празника као што су Божић или његова Крсна слава, Пренос моштију св. Георгија – Ђурђиц (16. новембар) [28].

У току свог живота, Илија Огњановић је био страствени сакупљач старих рукописа и писама, која је често и куповао. Поред тога, куповао је и књиге и часописе, тако да је, и за оно време располагао богатом библиотеком која је имала око 2000 књига и комплета часописа, почевши од првог броја па до издања из 1900. године [28].

Последњих година свог живота, можда као одраз његовог мукотрпног живота за време школовања, Илија Огњановић је имао срчаних проблема, патио је од *anginae pectoris*, која му је задавала велике проблеме, као и од, у то време, неизлечиве шећерне болести [29]. За своје болести тражио је лека, или бар неког олакшања код, у то време, најбољих стручњака, али на жалост, без неког већег успеха. Тако је последње године свог живота, по препоруци лекара, отпутовао са својом породицом, у аустријско лечилиште Добелбад на лечење. Нажалост, унапредовала болест се у Добелбаду погоршала и Огњановић је намеравао да се врати у Нови Сад, али је због изузетног погоршања здравља остао у Пешти. Одмах по доласку у Пешту, на носилима је пренет у санаторијум проф. др Јендрашека у Будиму. Сутрадан, по пријему у санаторијум, Илија Огњановић се представио у 55. години живота, 8. (21) августа 1900. године, у три сата поподне, по повратку из купатила. Посмртни остаци Илије Огњановића пренети су железницом у Нови Сад [28].

² Подаци добијени од госпође Теодоре Дунђерски Ђурић, праунуке др Илије Огњановића.

Опело Илији Огњановићу, члану Епархијског управног одбора Епархије бачке, одржао је епископ бачки Митрофан Шевић уз присуство многобројног свештенства 10. (23) августа у четири сата поподне у Српској православној саборној цркви у Новом Саду. У цркви се од Илије Огњановића, опростио Милан Савић, секретар Матице српске. Сахрана покојника је обављена истога дана на Алмашком гробљу, али не у породичној гробници, како је то написано на парти. Сахрањен је, према катастру гробних места у Новом Саду, на гробном месту број 5, које је у ствари обичан гроб на пољу II, парцели 3, заједно са Амалијом Бикар, рођаком његове таште. У непосредној близини, на гробном месту 5а, сахрањени су посмртни остаци његовог оца, Василија (1811–1862) и његовог рано преминулог сина Георгија (Ђурице) Огњановића (1884–1886). На сахрани Илије Огњановића били су присутни представници Магистрата, Српске више девојачке школе, Српске гимназије и Ватрогасног друштва, уз присуство великог броја грађана. На гробу се од покојника опростио Стеван Васе Поповића [18].

У време Огњановићеве смрти Јован Јовановић Змај се налази у Загребу, али из непознатог разлога не долази на сахрану свом највернијем пријатељу и сараднику, нити се оглашава некрологом, или било којим другим пригодним текстом. Уместо венца, у Нови Сад шаље пет књига *Невена* и 30 комада *Међневенчета* да се поклоне сиромашној деци.

После Огњановићеве смрти, иза њега је остала супруга Даринка и двоје малолетне деце, кћерка Добрила и син Жарко. Супруга Даринка добија пензију од градске скупштине у износу од 120 форинти годишње, а ћерка и син годишњу помоћ од 80 форинти за школовање до пунолетства. Ову, за то време скромну, суму допуњују новцем који добијају од изнајмљивања два стана у кући у којој су живели и куће у Лазаревој (данашњој улици Ђуре Јакшића), коју је у знак захвалности за бригу о њој и њеном здрављу Огњановићу тестаментом оставила Марија Трандафил [2,28].

Кћерка Илије Огњановића, Добрила удала се за Тодора Хаџића, добростојећег домаћина, економа из Србобрана [28]. Добрила и њен муж срушили су приземну кућу у Казанцијској улици број 9 и уместо ње саградили нову кућу на спрат. Син Жарко је наставио да се бави књижевни радом као и отац, али са знатно мање успеха. Није имао породицу. Добрила је имала два сина и две ћерке: Лазара, Илију, Катарину и Дорицу. Дорица је умрла још као четворогодишња девојчица. Један од Добрилиних потомака, Лазарева кћерка, академик Олга Хаџић, професор математике и некадашњи ректор Новосадског универзитета, и данас живи у породичној кући која се налази у улици др Суботића (бивша Казанцијска) број 9. Син Илије Хаџића, Милан, био је патолог, професор Медицинског факултета у Новом Саду; умро је 2010. године и сахрањен је на Новом гробљу у Новом Саду. Кћерка Катарина, Теодора, живи у

Београду, а њен брат Душан, умро је пре неколико година у Аустралији, где је и сахрањен³.

Грађани Новог Сада су се одужили овом српском великану, тихом, мирном и честитом човеку деветнаестог века – једну од улица у строгом центру града посветили су њему. Улица др Илије Огњановића Абуказема паралелна је са Змај Јовином улицом и у сенци је, као што је и његов живот био у сенци Змаја [18].

Његов гроб, као и многе гробове знаменитих Срба одржава Градска управа Новог Сада, тако да је његов гроб, када смо га посетили, био веома запуштен, зарастао у бршљан, а име овог великана деветнаестог века било је на споменику нечитљиво.

Пре извесног времена у дворишту седишта Српског лекарског друштва, Друштва лекара Војводине у улици Васе Стајића број 9 у Новом Саду, постављена је биста др Илије Огњановића, рад др Владимира Јокановића. И при постављању ове бисте, био је присутан наш немар, или непоштовање значаја великих и утицајних људи свога доба. Иако га не сврставају у великане свога времена, Илија Огњановић је представљао једног од најумнијих и најчеститијих српских житеља града Новог Сада крајем друге половине деветнаестог века Прво је на на плочи од златног лима било исписано Илија Огњановић Абуказем, 1835–1900, касније је презиме исправљено у Огњановић, али је година рођења остала иста тј. неисправљена, што не служи на част наручиоцу (или наручиоцима) бисте.

Литература:

1. Стајић В. Новосадске биографије, Из архива Новосадског магистрата, свеска Л-О, Издао град Нови Сад 1938, страна 274-282
2. Максимовић Ј.И.О. Абуказем, Енциклопедија Новог Сада, 18,НС 2001,91-95
3. Гавриловић А. Др. Илија Огњановић. Знаменити Срби XIX века, III зг 1904:61-62.
4. Militar T. Biografija iz građe za LPJ. ROMS 416
5. Буловић Г. Дипломе из збирке фармације у Музеју града Новог Сада. Годишњак Историјског архива града Новог Сада 2010(4):129-69.
6. F.1 Магистрат слободног краљевског града Новог Сада (1748-1918). Др Илија Огњановић моли Магистрат да му се дозволи вршење лекарске праксе у Новом Саду, након завршетка студија у Бечу, те да се његова дилома објави. Премет бр 3226/1873

³ Подаци добијени од госпође Теодоре Дунђерски Ђурић, праунуке др Илије Огњановића.

7. F.1 Магистрат слободног краљевског града Новог Сада (1748-1918). Извод из записника са седнице магистрата одржане 11. септембра 1873. године о наименовању доктора Илије Огњановића за вршиоца дужности варошког лекара на још месец дана. 14. IX 1873/1873.
8. Тестамент Марије Трандафил, 1878. РОМС М 3.766
9. Споменица новосадске трговачке омладине 1902-1932. Уредник Љубомир Лотић, Нови Сад, 1933
10. Огњановић И. О дифтеричној вратобољи. За српске матере. Нови Сад, Српска народна задружна штампарија, издање А. Пајевића. 1876.
11. Огњановић И. Како се ваља чувати и лечити од колере. (прочитано у 11. седници „Задруге лекара и апотекара дољне Бачке“ 9. јулија 1884. Нови Сад, Издање књижаре Луке Јоцића и др., 1884.
12. Огњановић И. Имена болести што смрт могу да нанесу, научни називи протумачени немачким, мађарским и српским језиком. Издање Српске манастирске штампарије Нови Сад, 1894.
13. F.1 Магистрат слободног краљевског града Новог Сада (1748-1918). Допис Министарства унутрашњих послова магистрату Новог Сада који се односи на надокнаду трошкова пута др Илији Огњановићу, који је похађао курс за лечење трахома у Суботици. Предмет бр 22578/1890
14. Максимовић Ј. Допринос лекара Војводине у успостављању здравствене службе у Србији и оснивању и раду Српског лекарског друштва. Мед Прегл 2008; LXI (3-4) : 191-203.
15. Јосифовић С. Др И.О.-Абуказем , ЛМС, 336,6, 1950
16. Протић Ј. Др И.О., Рад и именик Матице српске, 1901, 133-159.
17. Савић М. Др. Илија Огњановић Абуказем. Рад и именик матице српске 1901:133-159
18. Станић М. Књижевни рад Илије Огњановића Абуказема. Магистарски рад. Универзитет у Новом Саду Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност. Нови Сад, 2010.
19. Кнежевић М. Књижевни рад Стевана Б. Поповића. НОРМА (Сомбор). 2006;1:7-25
20. Огњановић И. Гробови знаменитих Срба, што су им кости у Новом Саду покопане. (Прештампано из „Јавора“. Штампарија А. Пајевића Нови Сад, 1890.
21. Ивановић Баришић М. Сведочанство времена. Гласник Етнографског института САНУ. 2011;59 (2):171-88
22. Музеј града Новог Сада, КП 940
23. F.1 Магистрат слободног краљевског града Новог Сада (1748-1918). Премет бр 7440/1877
24. Порта др Илије Огњановића РОМС М. 11.593
25. Никић Љ, Жујовић Г, Радојчић Костић Г. Грађа за биографски речник чланова Друштва све српске словесности, Српског ученог друштва и Српске краљевске академије наука 1841-1947.

Примљено на II скупу Одељења језика и књижевности од 14. фебруара 2004. године, на основу реферата академика Мирослава Пантића. Уредник академик Никша Стипчевић, Београд 2007

26. Саутер Ј. Нацрт сл кр. вароши Н. САД, на основу најновијег премеравања и одостоверени података састављено чрез МЕРНИК ЈОСИФ САУТЕР, мера 1 : 2880 или 1 Бечки палац = 40 Бечки фати = 75 м, 859.”

27. Историјски архив града Новог Сада – књига бр: 2903 – Попис становништва из 1892. године.

28. Огњановић ИЖ. Успомене на мог покојног оца д-ра Илију Огњановића Абуказема, његов утицај на моје образовање и моји аутобиографски подаци, РоМс, М12.449, стр 141

29. F.1 Магистрат слободног краљевског града Новог Сада (1748-1918). Молба градског окружног лекара др Илије Огњановића Управном одбору града за добијање петонедељног одсуства из здравствених разлога. Премет бр ш46/1895